

*Memoria
aproapelui
nostru*

Din momentul în care a apărut revista noastră (noiembrie 1990) am făcut lansarea fiecărui număr cu o oarecare ceremonie. Am procedat așa, conștienți că aducem în atenția publicului o publicație valoroasă, aflată în slujba adevăratei noastre istorii. Mai ales în lumina ultimilor 50 de ani, când comuniștii au sufocat multe din adevărurile noastre perene. De fiecare dată, aceste modeste ceremonii ale noastre au fost onorate de prezența multor personalități de vază, cu deosebire românești. Din când în când au mai apărut și personalități străine, precum Excelențele Sale, domniile ambasadorilor ai Ofandei, Finlandei, Suediei, Israelului etc. Ne-au mai vizitat și unii atașați culturali din USA, Germania etc.

La lansarea nr. 20 al revistei „Memoria”, făcută la Muzeul Literaturii Române (sept. 1997), am avut deosebită plăcere să participe Excelența Sa, Domnul ambasador al Portugaliei, José Augusto Seabra, și Excelența Sa Domnul ambasador al Braziliei, Jeronimo Moscardo. Cunoșcători de mai mult timp ai revistei „Memoria”, Excelențele Lor au vorbit pe rând, găsind cuvinte elogioase pentru efortul nostru de a pune în lumină toate relele pricinuite la noi de comuniști. Cu scopul evident ca ele să nu se mai repete niciodată. Desigur, în țările de unde vin Excelențele Lor n-a ajuns să se întroneze niciodată un regim comunist. Slavă Domnului! Acest lucru însă nu-împiedică în nici un fel să dimensioneze exact ce a putut însemna acest comunism pentru o nefericită țară ca România.

În cadrul acestui subiect s-au desfășurat și luările lor de cuvânt.

La sfârșitul ceremoniei, Excelența Sa Domnul ambasador al Portugaliei, José Augusto Seabra, ne-a promis un text, în consonanță cu tematica revistei noastre. S-a și ținut de cuvânt și ni l-a trimis. Să notăm că e vorba de un interviu, pe tema comunismului, publicat în ziarul portughez Jornal de Noticias, la data de 2 noiembrie 1997. Așadar după participarea sa la lansarea nr. 20 al revistei „Memoria”.

Îi declarăm Excelenței Sale că ne simțim deosebit de onorați pentru acest lucru. Și îl mai așteptăm în continuare, cu alte texte.

În cele ce urmează publicăm acest interviu.

JOSÉ AUGUSTO SEABRA

—ambasadorul Portugaliei în România—

Tragedia unei iluzii

În interviu de mai jos, publicat în ziarul lisabonez „Jornal de Notícias” din 2 martie 1987, ambasadorul Portugaliei la București, Excelența Sa Domnul José Augusto Seabra, vorbește despre Revoluția Rusă și repercuziunile ei asupra istoriei noastre. Redacția revistei „Memoria” mulțumim pentru îngăduința de a reproduce acest interviu, apărut într-un moment în care se pare să ne amintim, cu fier și repulsi, de împrejură a 80 de ani de când asupra unei întinse părți a umanității (din care și România a făcut parte) a început să se întindă Imperiul Intenționatului și al Întindurii. Portugalia, ca și întreaga Occident al Europei, a fost scutită, nu cu puțin efortul, de această otrăvitoare înțelegere. Dar apăsătorii lucruri din acea parte a lumii — ocazie de boală se vor fi simțit, într-o societate dispusă să se lase legănată de o confortabilă înșelăciune — au stat să deosească adevărul și nu s-au lăsat să-l proclame. Urmăzilor introducerii, aparținând zvonului și în serviciul lui mentii noastre prizonier de către Pedro Arraiza.

Revoluția Rusă, promovată de bolșevici, nu a fost altceva decât perpetuarea represiunii țariste care a precedat-o. Efectele revoluției din octombrie se prelungesc până astăzi. Într-o „mașină a timpului” am parcurs, împreună cu José Augusto Seabra, aproape un secol din istoria noastră, luând drept punct de plecare un eveniment pe care mulți nu ezită să-l etichetizeze drept cel mai important din secolul nostru. Închisoarea, exilul și ostracizarea au fost trăite cu o deosebită intensitate de către acest universitar, om politic (cum suntem toți, dacă este să-l parafrazăm pe Aristot) și, actualmente, reprezentant al Portugaliei într-unul din fostii sateliți ai URSS. „Călătoria” este incitantă.

JORNAL DE NOTÍCIAS (J.N.) — La optzeci de ani de la Revoluția Rusă te dori să îți revizuiți dumneavăstră personalii despre mișcarea bolșevică de a izbucni în interiorul unei țări presupus social-democrat. Mișcarea revoluționară din 25 octombrie 1917 (conform calendarului rusesc) a fost o revoltă împotriva Executivului socialist al lui Kerenski sau, mai degrabă, împotriva țarismului care l-a precedat?

JOSÉ AUGUSTO SEABRA (J.A.S.) — Revoluția din 1917 a fost în același timp apogeeul răsturnării țarismului, care ocupase de secole poporul rus, și cucerirea puterii de către bolșevici, conduși de Lenin, prin

- personalitate remarcabilă a
vieții culturale portugheze (poet,
critic literar, profesor universitar,
jurnalist, diplomat și nu în ultimul
rând, om politic);

- a născut în 1937,

- elev de liceu fiind (la 16 ani), a
înfrânt la Porto, zădu academic
„Menha-gêro” și a activat
(Mășcarea de Unitate
Democratică), alpe tinere;

- a început să studieze dreptul
la Coimbra unde, ca militant al

organizației sub-menționate, a
fost arestat și torturat. Eliberat

după șase luni de prevenție,
judecat în 1956, a fost

condamnat la 10 luni închisoare
prevențională, datorită poziției
sale ferme în timpul procesului.

A ieșit din închisoare în anul de
la Penitenciar, alături de
condamnații comuniști, deși nu

era membru sau simpatizant al
PCP;

- în 1957-1958 participă la
campania electorală și
candidaturii independent
Humberto Delgado (care avea
să fie asasinat ulterior);

- în 1958, la Lisabona, este
directorul Secției Culturale și
Asociației Academice din
Facultatea de Drept, în care
președinția era actualul
președinte al Republicii
Portugheze, Jorge Sampaio;

- boala în Drept, în 1961, este
obligat să se alăture și Franța,
deoarece, având drepturile
poziție suspendate, nu putea
să profesoreze în Portugalia; tot
ca avocat, ca magistrat sau ca
notar și nu să publice;

- în Franța, activează în
Comitetul pentru Acțiunea
Libertară în Portugalia și ca
președinte în Uniunea
Studienților Portughezi din
Franța;

- în această calitate este invitat
la Congresul Uniunii
Internationale a Studenților, la
Praga și Leningrad, cu care
ocăzii-le pentru prima oară
cunoștință cu situația reală din
cele două țări comuniste; pentru
poziția sa independentă în timpul
congreselor este agsur
criticat de comuniști;

sovietul muncitorilor și soldaților, care și organizat și realizat asociații asupra
Palatului de la Moscova, instalând „Consiliul Comisariat Poporului”. Adunarea
Constituțională, în care socialistii erau majoritari, bolșevicii redobândind
dreptul de vreme câțiva voturi, a fost dizolvată, instalându-se astfel, conform
teoriei leniniste, „dictatura proletarăului”, care până în urmă avea
să adopte un model de tip țarist, transformându-se într-o dictatură asupra
proletariatului, precum și asupra întregului popor;

Așa cum spunea social-democratul Edouard Bernstein, unul
dintre criticii cei mai radicali ai revoluției ruse, „în modurile de a gândi,
bolșevicii au revenit la metodele țarismului”

J.N. - Cum vedeți răspândirea ideologiei marxist-leniniste (și
staliniste) la nivel mondial? Care este explicația succeselor și eșecurilor
instanțelor comuniste în diferite zone ale globului?

J.A.S. - Influența răspândirii marxismului, leninismului și
stalinismului din Rusia (mai târziu Uniunea Sovietică) în lumea întreagă,
din Occidentul european până în Asia, Africa și America Latină, înainte
și după ultimul război mondial, a fost un fenomen cu repercursiuni din care
cele mai importante în evoluția politică internațională a acestui secol, fie
în interiorul răscolului mondial, fie pe planul răscolului Est-Vest, în timpul
războiului rece și condiționând apoi și lumea a treia.

Intervenția Rusiei în războiul civil din Spania, întregirea ei la un
moment dat, cu Germania nazistă, prin pactul germano-sovietic, apoi
războiul ei în invazia hitleristă, deciziile purtate victoriei Aliaților împărțirea
zonelor de influență cu puterile occidentale la lăsa și constituirea, drept
consecință, a „Așezării comuniste în Centru și Estul Europei”, cu divizarea
Germaniei între cele două alianțe, după aceea conflictul cu China
Populărie, influența asupra revoluției cubane, invazia din Ungaria și
Cehoslovacia, colapsul final al imperiului totalitar sovietic, sunt tot atâtea
evenimente de bază, constituind succese ale Uniunii Sovietice - chiar
dacă este vorba de victorii la Prus - dar și eșecuri răsunătoare, fiind
tragic bilanțul final, și căruia simbol a devenit Gulagu reconstituit de
Soțienții, cu milioane și milioane de victime, care nu se poate compara
cu orice decăd și feroșismul nazist.

J.N. - În ce mod s-a creat legătura dintre sindicalism, uneori aliat cu
anarhismul, și bolșevism? A promovat ea diviziuni în mișcările
muncitorești ruse și europene în general, sau le-a stimulat lupta?

J.A.S. - În mișcarea muncitorească și sindicală, încă
din secolul al XIX-lea, au existat întotdeauna diferite curente
și tendințe aliate în conflict, de la socialismul reformator (mai
târziu, social-democrația) până la anarhism și marxism, pe
lângă diferite socialisme utopice. Luptele dintre aceste linii de
gândire și acțiune, fie în diferitele Internaționale, fie în diverse
țări și regiuni, au fost permanente, în funcție de tradițiile și
contextele specifice.

Bolșevismul a fost o emanție și o degenerescență a
Partidului Muncitoresc Social-Democrat din Rusia și a constituit,
de la începutul secolului al XX-lea, aripa radicală - învingându-

pe menșevici – care a impus o orientare tot mai îndepărtată de tendința social-democrață.

Din acest motiv, bolșevismul a fost criticat cu vehemență, nu numai de social-democrații „bermateinieni”, ci și de către însuși initiatorul comunismului în Rusia, Plehanov, care a considerat cucerirea prematură a puterii de către bolșevici o „hienarocire”.

În ceea ce-i privește pe anarhiști, aceștia nu au acceptat niciodată bolșevismul, combătându-l și fiind persecutați de el. Același lucru s-a întâmplat la noi, în Portugalia, unde Partidul Comunist l-a urmărit ce să-i nimicim, spre a ajunge să domine sindicatele, conduse de ei în cadrul anarho-sindicalismului. În războiul civil din Spania, anarhiștii – ca și troțkistii – au fost, după cum se știe, oala neagră a comuniștilor.

Istoria acestor rivalități a fost uneori tragică, dovadă fiind amăgirea în privința „unității sindicale”, când nu era vorba chiar de „unicitatea” ei, utilizată apoi de către unii comuniști de tendință sovietică spre a transforma sindicatele în simple curele de transmisie.

J.N. – Împărtașiți viziunea conform căreia ideologia comunistă a eșuat o dată cu dezagregarea URSS, a Pactului de la Varșovia și cu „eliberarea” țărilor satelite de sub jugul sovietic? Pe de altă parte, presupusul eșec al ideologiei germanului Karl Marx, nu ar putea să fie o eroare de analiză? Distanțarea dintre teorie și practică nu ar fi oare dovadă că marxismul nu a avut o existență practică, ceea ce a existat fiind doar leninismul și ștalinismul (ultimul, fiind a nenumărate critici chiar din partea „marxiștilor puri”)?

J.A.S. – Eșecul comunismului de tip sovietic, așa-numitul „socialism real” din Centrul și Estul Europei, este un fapt incontestabil. Vom vedea ce se va petrece cu comunismul din China, din Cuba și cu alte comunisme remanescențe, cum este cel din Coreea de Nord, care vor avea probabil într-o zi, o soartă identică. Dacă acest „comunism” sau „socialism” a provenit din marxism ori dintr-o deformare a lui, asta e altă chestiune. Sigur, în toate acestea, e faptul că previziunile lui Marx nu s-au realizat. Teoria sa nu a avut până acum o verificare practică, mai curând invers. Ea s-a transformat într-o doctrină totalitară și alienantă, care a servit drept pretext unor sisteme absolut opuse. Acest lucru arată că ceva este greșit în presupunerile sale filosofice, care sunt, după cum se știe, cele ale materialismului istoric și dialectic, conform cărora condițiile economice sunt cele care determină conștiința.

S-ar spune că, în mod paradoxal, econocrații capitaliști liberali, care au făcut din monetarism alfa și omega istoriei, sunt astăzi cei care parodiează marxismul.

J.N. – Cum vedeți viitorul unei Europe – și mă gândesc în special la Cernul și Vestul vechiului continent – care încă mai suferă de pe

– la Paris urmează studii de Științe Politice; este invitat în URSS ca scriitor, pentru alcătuirea unei antologii de poezii portugheze din secolul XX care nu a ajuns să fie publicată, deoarece a refuzat să accepte de obștește cenzurii; din acest motiv, autoritățile sovietice i-au refuzat pasaportul. Pentru plecarea din URSS – foarte dificilă – a trebuit să călătorească prin Algeria, unde se aflau mulți exilați politici portughezi. Celui portughez era divizat de o parte comunisti, de cealaltă partizani; fostului candidat la Președinția țării, Humberto Delgado, care a fost asasinat atunci în împrejurări încă neelucidate.

– În 1971 revine la Paris; își dă doctoratul în studii Iberice, sub conducerea lui Roland Barthes; este reprezentant al Ligii Portugheze pentru Drepturile Omului și activează în Mișcarea de Sprijinire a Disidenților Cehoslovaci după Primăvara de la Praga.

– În 1971-1972 traduce în portugheză 1914 de Soljenitzin și continuă lupta pentru eliberarea disidenților portughezi din URSS și Cuba.

– la 25.IV.1974 – „revoluția galească” din Portugalia, revine în țară; este imediat numit profesor la Facultatea de Litere din Porto; ține discursuri și este ales deputat independent pe lista Partidului Popular Democrat; pentru Adunarea Constituantă, conduce grupul parlamentar al deputaților democrați independenți; la încheierea mandatului Constituant, revine la cariera universitară din Porto; crează Comisia Civică Independentă; – 1983-1985 – este numit Ministrul al Educației; se retrage voluntar din guvern;

– 1985-1993 – ambasador al Portugaliei pe lângă UNESCO, Paris; își menține accesul politic; independent; ambasador în New Delhi; profesor invitat la Sorbona; – 1997 – ambasador al

Portugalia în România
— de curând a fost numit ambasador și la Chișinău.
Alte activități:

— În 1980 întindează „Nova Renaissance”, revistă independentă, deschisă tuturor tendințelor democratice, patriotice și universaliste (asaar, nici raționalistă, nici internaționalistă);

— În 1982 această revistă consacră un număr „Tragicul comunism”;

— În 1986 publică volumul „Cultura și politica” sau „Crașul și letargia”;

— În timp ce era ministru a dus o campanie în favoarea lui Saharov, lucru ce l-a streșnuit criticii (doamal pentru să era ministru); de asemenea, a dus necontenit campanii în favoarea dizidenților cehoslovaci, a sindicatului polonez Solidarnosc și a refuzul orice colaborare cu regimul Ceausescu;

— la UNESCO a făcut tot posibilul ca să ajute pe dizidenții din România;

— În 1992, ca președinte al Uniunii Latine, a propus ca România să urmeze la președinție drept omagiu pentru revoluția din 1989;

— a ajutat țara noastră, evadând o campanie susținută pentru refacerea Bibliotecii Centrale Universitare din București, distrușă la revoluție

Ca scriitor și universitar, a deșut o sustinută activitate literară și de cercetare științifică (7 volume de asaar, 11 volume de versuri, numeroase studii critice și articole publicate în reviste portugheze și străine); este deținător a diferite titluri onorifice, distincții și medalii.

În timpul întregii sale vie, aținându-se să de refuz al totalitarismelor — de stânga sau de dreapta — nu a venit nicodată înfruntarea acțiunilor de stânga vreun regim politic.

urma sechelelor unui război rece, dictat de fapt de înăbușirea de la ista? Care trimm noi acum Noua Ordine Mondială, anunțată de George Bush, sau luptea o înăbușirea de o stare de anarhie, unde tot mai mult se simte nevoia unui Leviatan? Va fi core presupușă unipolaritate nord-americană răspunsul pentru un viitor liniștit între națiuni?

J.A.S. — *Deși a cășut Zidul Berlinului și s-a destrămat imperiul sechelele și metastazele „comunismului” și „socialismului real” încă se mai fac simțite, atât în Rusia, cât și în țările din Centru și Estul Europei în tranziție spre democrație, în pofida onomelor progrese realizate în această direcție. Nu se schimbă de la o zi la alta mentalitățile, structurile și metodele închiștate. Riscurile pe care le are de înfruntat pacea din cauze misterioase trecute, și în fosta Iugoslavie, continuă să se manifeste, prin organizațiile internaționale existente, trebuie să se continue eforturile pentru a se garanta siguranța. Alianța mondială este încă periculoasă și confuză. Pentru țările din Uniunea Europeană se pune problema existenței în constituția unei Europe politice și monetare, prin adănoșirea și înțepirea ei cu prudență spre Centru și Est, în așa fel încât să se asigure stabilitatea și echilibrul cu respectarea democrației și a drepturilor omului.*

În privința evoluției viitoare, cine se poate aștepta să facă profetii, după experiențele dintr-o altă? Esențial este ca, în dialogul dintre toate civilizațiile și culturile, să se mențină libertatea și pacea.

J.N. — Coborând acum de la general la particular, ai fost un observator privilegiat al formei în care Revoluția din octombrie a afectat mai multe țări de dincoace și de dincolo de fosta Cortină de Fier. În ce mod ai trăit propria dumneavoastră disidență și cum ai reușit să „traversarea deșertului” diverșilor disidenți comunisti cu care ai avut contact?

J.A.S. — *Aparțin generației născute înainte de ultimul război mondial, traversându-l în copilărie și adolescență și cunoscând apoi războiul rece în timpul întregii și, după aceea, al maturității mele. În Portugalia, în cadrul rezistenței față de dictatura, inclusiv în închisoare, și apoi în exil, am putut observa de aproape modul cum acționau comunistii. Nefiind eu însuși comunist — eram de formație republicană și m-am pierdut nicodată credința creștină — am convinsul cu ei în M.U.D. Juvenc (Mișcarea de Unitate Democratică a Tinerilor) și în mișcarea studentescă, în țară și în afara ei.*

În calitate mea de președinte al Uniunii Studenților Portughezi din Franța, am avut ocașă să vizitez Cehoslovacia, sediul Uniunii Internaționale a Studenților (UIS), și apoi Uniunea Sovietică, în începutul anilor 60, și am putut să cunosc atunci realitatea concretă din aceste țări. În Cehoslovacia l-am întâlnit pe viitorul disident, Jiri Pelikan, pe atunci președinte al UIS, care avea să devină unul dintre conducătorii Primăverii de la Praga. În URSS, unde am fost invitat să fiu colaborator literar la Radio Moscova, deși nu eram comunist — cum de altfel s-a întâmplat cu diferite personalități din alte țări care au trecut pe acolo —

am avut prilejul să cunosc conzura și reprimarea politienească, ambelor căzându-le victime și comunisti portughezi, precum Francisco Ferreira, disident din PCP. Totul este cuprins în prefata pe care am scris-o la o carte a lui, **Douăzeci și șase de ani în Uniunea Sovietică, reproducă într-un număr al revistei "Nova Renasconça" despre „tragicul comunism”**.

De aceea, datează de mult altitudinea mea de donuțare a totalitarismului comunist, în diferite scrieri și prin traducerea din rusă a **Arhipelagului Gulag**, pe care am realizat-o în colaborare cu Francisco Ferreira și soția acestuia, și a cărui publicare comunistii portughezi nu încercat în zadar să o împiedice în Portugalia după 25 aprilie 1974.

J.N. – Cum explicați parcursul PC portughez? Oare fidelitatea sa față de idealurile Revoluției Ruse i-a compromis evoluția?

J.A.S. – În țara noastră comunismul nu avea, înainte de revoluția bolșevică, un mare impact, dominant fiind anarho-sindicalismul în mișcarea muncitorească, unde chiar și socialismul și social-democrația se bucurau doar de puțină influență.

Abia după 1917 comunistii, sub influența puterii sovietice instalate, au început să aibă o oarecare pondere, până la crearea PCP, în 1921. Una dintre preocupările prioritare ale acestuia a fost să-i cambieze, în manieră bolșevică, pe anarho-sindicaliști.

O dată cu instalarea dictaturii fasciste în Portugalia, în 1926, PCP s-a organizat în clandestinitate și, cu puțin sprijin sovietic, a căpătat forță, în ciuda diferitelor crize, disidente și trădări interne. Această forță a crescut în timpul războiului civil din Spania și, apoi, al războiului mondial, ca și în perioada de după război. Sub conducerea lui Bento Gonçalves și, după aceea, a lui Alvaro Cunhal, s-a întărit ortodoxia leninistă și stalinistă, PCP devenind unul dintre partidele cele mai supuse Uniunii Sovietice, ceea ce a culminat cu aprobarea invadării Cehoslovaciei în 1968. După 25 aprilie 1974, lipsită acum de aura clandestinității, a ieșit la iveală odăvrâta față a PCP, care a încercat, cu ajutorul anumitor sectoare militare, să își pună în aplicare o nouă dictatură, ceea ce aproape că ar fi reușit, fără rezistența majorității poporului portughez și a forțelor democratice, în special a socialistă și social-democrației autentice din PPD de atunci (pe linia sa de centru-stânga, condusă de personalități autentice, precum Emílio Guimarães). Sprijinul țărilor democratice europene și al internaționalei Socialiste a fost de esențială decizie.

J.N. – Considerați că, până într-un punct, victoria unui partid socialist portughez de aspect social-democrat, în 1975, a reprezentat răzbușnarea marelui viciu învins în interiorul partidului care procedea PCUS? Sunteți de acord cu această vedere, sui generis, a lui André Malraux?

J.A.S. — *Kixinger îl apunea lui Mario Soares că va deveni un Kerenski portughez, ceea ce acesta a contrazis, și pe bună dreptate, deoarece a știut să învingă pe comunisti. Sînd fără încredere personalitatea cea mai mare din opoziția față de ocoșo, motiv pentru care a fost atât de urît și de combătut de ei. Andrei Mălincu, cu paranteza lui istoric metaforic, a exprimat într-un fel incisiv acest „reverend politic” ce a pornit din țara Portugaliei să-și păstreze libertatea spre descurajare din Rusia.*

J.N. — *După trecerea a optzeci de ani de la data revoluției bolșevice, vedeți astăzi într-un mod diferit acest fenomen al căruia consecințe s-au extins în timp și spațiu? Din timpurile de colaborare cu Radio Moscova, perioada cînd ai putut să verifici pe viu realitatea sovietică, până astăzi, cînd sunteți ambasador portughez în unul din fostii sateliți ai Imperiului Roșu, s-au produs modificări semnificative în maniera durneșozității de a evalua evenimentele?*

J.A.S. — *În esență, viziunea mea asupra fenomenului comunist sovietic, din anii 50 pînă astăzi — aproape o jumătate de secol — nu a variat, dar s-a aprofundat și s-a precizat, fie prin trînsa directă a mulțimii din URSS, fie prin cunoașterea progresivă a evoluției situației în țările supuse Imperiului său.*

După reprimarea răscoalei din Ungaria în 1956 și după raportul lui Huszov despre crimile lui Stalin, mi-am spus înțelegătoare că sovietismul era condamnat de istorie. Dar niciodată nu mi-am imaginat că „Bătălia lui Uman” și, după care, vorbele Leonardo Coimbra și a altor cari Rusia de astăzi și omul de totdeauna mi-a impresionat profund, avea să aungă oscoșoarea exterme și poverală, și nici că avea să se trăieșcoacă atât de curînd. Acum, în România, pot să am dinvici împincoșoții a ocoșo ce a fost mpressoarea încoșoții, cu o rufă de incoșoții de deșcoșoții impresionantă. În această țară unde nebunia lui Ceșcoșcoșu nu a cunoșcoșoții limite.

Din acest motiv am considerat și consider de ditoria mea strictă, ce democși, să denunc crimile totalitarismului comunist, exprîmîndu-mi solidaritatea cu victimele sale. Încă nu se cunoșcoște toată istoria „tragicului comunist”, nici măcar pîntre noi, unde am început să o dezvăluim în numărul special al revistei „Nova Fenacoșcoșo” ce i-a fost dedicat. Generațiile active trebuie să înțelegă ce a fost această „cotoșcoșoții insolăcoșoții”, cum a numi-o pe bună dreptate Mario Soares.

Traducere de Micaela Ghîțescu